

Μια άλλη οδύσσεια

«**Η** διάχυτη αγωνία που στοιχειώνει τους εναρκτήριους στίχους της Οδύσσειας, η κατά τα φαινόμενα ανυπέρβλητη αβεβαιότητα που κατατρέπει τον γιο, τη γυναίκα, το σπιτικό του απόντος ήρωα, συμβολίζεται από ένα αξιομνημόνευτο όσο και μακάβριο μοτίβο – τον κενό τάφο, τη σορό που λείπει», γράφει ο Αμερικανός συγγραφέας και κλασικός φιλόλογος Ντάνιελ Μέντελσον στο βιβλίο του «Μια οδύσσεια. Ένας πατέρας, ένας γιος, ένα έπος» (εκδ. Πατάκη, μτφρ. Μαργαρίτα Ζαχαριάδου. Σε δική της μετάφραση κυκλοφορεί από τον ίδιο εκδοτικό οίκο η συλλογή δοκιμίων του «Περιμένοντας τους βαρβάρους», όπως και το «Χαμένοι. Αναζητώντας έξι από τα έξι εκατομμύρια», εκδ. Πόλις).

Στο «Μια οδύσσεια», ο Μέντελσον συνδυάζει τον στοχασμό πάνω στο κλασικό έπος και την περιήγηση που πραγματοποίησε με τον πατέρα του το 2011 στη Μεσόγειο και στη νήσο Γκόζο, το δεύτερο μεγαλύτερο από τα επτά νησιά του αρχιπελάγους της Μάλτας. Είναι το νησί όπου η νύμφη Καλυψώ υποδέχθηκε τον Οδυσσέα ως ναυαγό, τον ερωτεύθηκε και του έκανε μάγια κρατώντας τον αιχμάλωτο

Γ Ν Ω Μ Η
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ

της. Λίγο καιρό μετά το ταξίδι εκείνο, ο πατήρ Μέντελσον πέθανε (βλ. «Πατέρας και γιος στα ίχνη του Οδυσσέα», Κυριακάτικη «Κ», Τέχνες και Γράμματα, 14.5.2017).

«Η έγνοια σχετικά με το τελετουργικό της ταφής διατρέχει όλο το έπος», γράφει ο Μέντελσον. Για την Πηνελόπη και τον Τηλέμαχο, ο Οδυσσέας είναι μάλλον νεκρός και άταφος, ενώ η αγωνία για την ταφή εκφράζεται και από άλλους πολεμιστές της Τροίας. «Η αρχαία ελληνική λέξη για τον “τάφο”», παρατηρεί ο Μέντελσον, «την οποία χρησιμοποιεί ο Ελπίνορας όταν ζητάει από τον Οδυσσέα να του “υψώσουν τύμβο”, είναι “σήμα”». Με άλλα λόγια, έχουμε ένα σημείο, ένα σημάδι, το οποίο κάτι λέει, δίνει πληροφορίες για τον ένοικό του. «Ο ρόλος τους ήταν να λένε ιστορίες», σχολιάζει ο Μέντελσον.

Η λέξη «σήμα» εμφανίζεται όμως και σε ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο στην Οδύσσεια: αναφερόμενος στην πρωτοβουλία της Πηνελόπης να φτιά-

ξει ένα κρεβάτι για τους δυο τους που ήταν αδύνατον να μετακινηθεί, ο Οδυσσέας κάνει λόγο για το «μυστικό του κρεβατιού ως σήμα, “σημάδι”, ανάμεσα σε εκείνον και την Πηνελόπη, ως σύμβολο του αμετακίνητου δεσμού τους». «Όλα αυτά», σχολιάζει ο Μέντελσον, «σημαίνουν ότι, στον κόσμο της Οδύσσειας, σήμα είναι κάθε ιστορία που έχει καταστεί ορατή – το μνημείο, ο τύμβος, το κουπί (σ.σ. του Ελπίνορα), το κρεβάτι, όλα αυτά είναι σημάδια που, για όσους ξέρουν να τα διαβάζουν, λένε ιστορίες το ίδιο ξεκάθαρα όσο και η ιστορία στην οποία συμπεριλαμβάνονται τα σήματα αυτά, όσο και η ιστορία που τραγουδά ο ποιητής».

Σήμα: ένας τάφος αφηγείται την ιστορία του ενοίκου του· ένα κρεβάτι αφηγείται την ιστορία του άνδρα και της γυναίκας που το μοιράζονται. Είναι συναρπαστικό πόσους κόσμους κρύβει μια λέξη. Πώς μια λέξη που γνωρίζεις σε σημείο που να σου είναι αδιάφορη (που σημαίνει ότι δεν τη γνωρίζεις καλά) αποκαλύπτεται μπροστά σου μεταμορφωμένη. Τι κάθονται και σκέφτομαι στις μέρες που ζούμε, θα μου πείτε. Κάτι τέτοια όμως σε κρατούν ζωντανό, θα απαντούσα.

